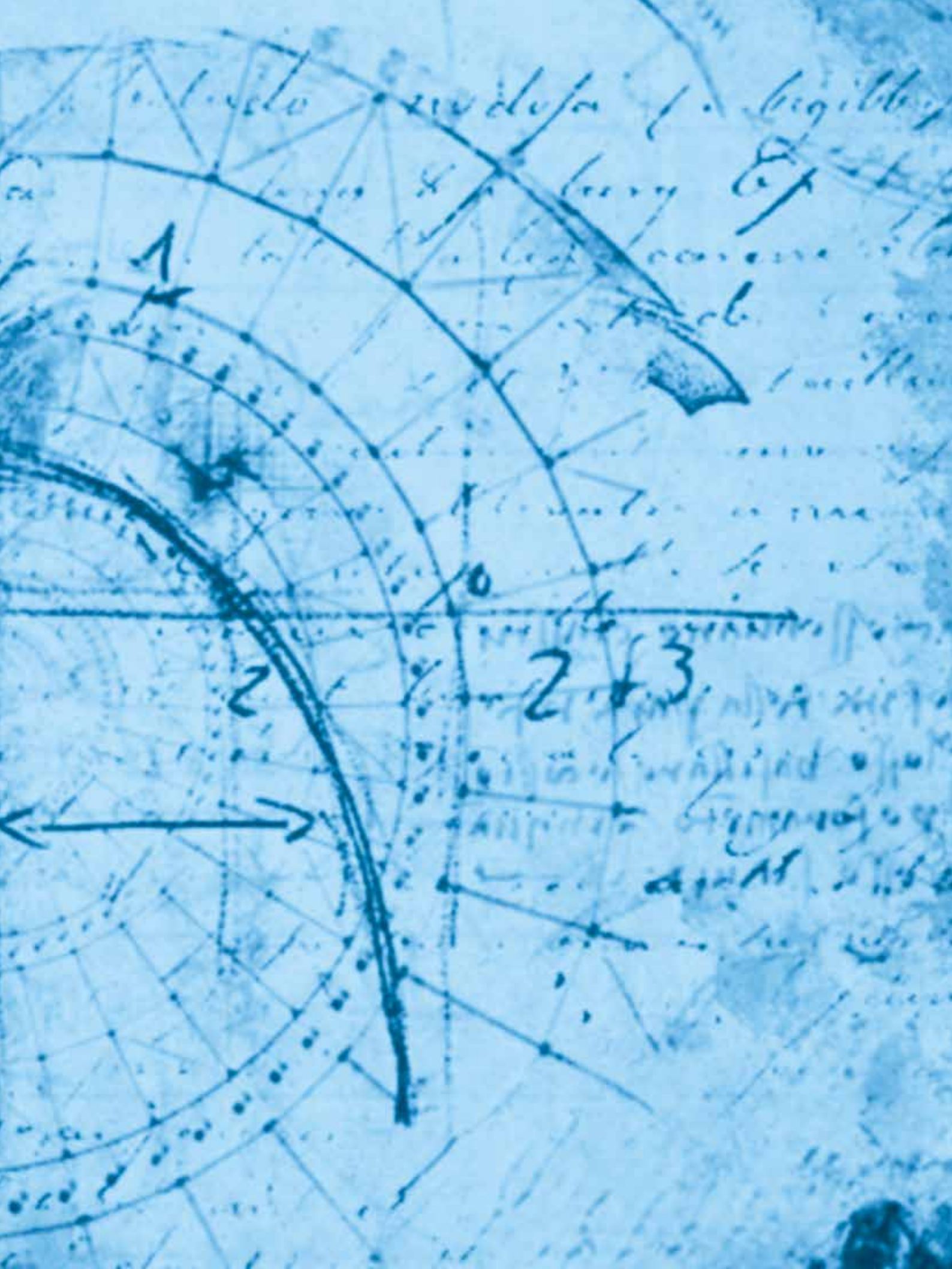

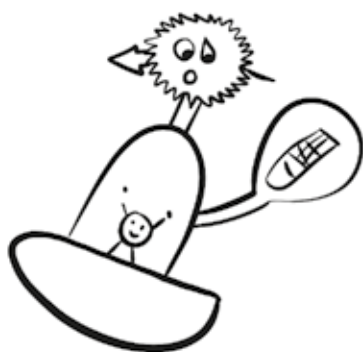
Angélica Sátiro

LA INFÀNCIA DELS MARGES

LA INFÀNCIA DELS MARGES

Angélica Sátiro

Octaedro Editorial

Col·lecció: Contes per a pensar – Sèrie Des dels marges

Títol: *La infància dels marges*

Autora: Angélica Sátiro

Les il·lustracions van ser cocreades durant les trobades

de Filosofia Lúdica amb els nens i nenes següents:

Daniel Bastos

João Miguel Morais Pereira

Kenzo Almeida Susuki

Laura Xavier Faria

Lena Lambert Moreno

Liz Kamoezze Nascimento

Luca Gasparotto

A partir de dibuixos dels participants es van fer collages que van incloure obres de Leonardo da Vinci, i algunes imatges de pobles originaris i d'ocells brasilers, flors deshidratades, retalls de textures i formes variades, a més de la proposta de colors forts com a fons de les il·lustracions. Els originals dels dibuixos dels infants eren en colors; l'opció de posar-ne la majoria en blanc i negre té l'objectiu de destacar-los de tota la resta, a fi de posar en relleu la mirada i l'expressió de la infància.

Les sessions de Filosofia Lúdica van consistir en la narració del conte, diàlegs, jocs i producció de dibuixos. Aquesta activitat va comptar amb el suport de l'Institut Guimarães Rosa, del Consolat General del Brasil a Barcelona.

Primera edició: octubre del 2025

© Del text i il·lustracions (collage final): Angélica Sátiro

© D'aquesta edició:

Ediciones Octaedro, S.L.

Bailèn, 5, pral. – 08010 Barcelona

Tel.: 93 246 40 02

www.octaedro.cat

octaedro@octaedro.com

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, tret de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

Traducció: Xavier Torras Isla

Imatge de coberta: collage resultant de procés de cocreació amb participació de João Miguel Morais Pereira, Liz Kamoezze Nascimento, Angélica Sátiro i Neus Bruguera.

Realització i producció: Editorial Octaedro

ISBN: 978-84-1079-196-1

Dipòsit legal: B 18628-2025

Impressió: Ulzama

Imprè a la UE – Printed in UE

Dedicat a les diverses infàncies...

La veritable pàtria de l'home és la infància.

Rainer Maria Rilke

En homenatge a les diferents classes d'orfanat.

Aquells nens i nenes van resoldre el misteri que cap adult no havia estat capaç de desentranyar. Com va ser possible? Només eren infants...

—El nen del novè pis!!!!!! El nen del novè pis!!!!!! El nen del novè pis!!!!!! —cridaven cada dia a les tres de la tarda. Amb els dits índexs apuntant cap al novè pis d'aquell edifici de nou plantes, repetien el crit unes sis vegades. Mentrestant, el noi s'amagava rere les cortines del saló, sense deixar de mirar amb curiositat el que passava a baix. Vist des de la plaça, semblava un fantasma.

Podria dir-se Joan? El Joan té un nom perquè té una llar. Els altres diuen al Joan el Nen del Novè Pis perquè el descobreixen de lluny, veient-lo jugar de la finestra estant. Es pregunten: «Per què ens mira cada dia? Què vol de nosaltres? Ens està vigilant? Tenim res que ell vulgui?». Alguns són autèntics desconeguts per a d'altres... Per què? Potser perquè són invisibles per als adults? Tal vegada perquè, junts, van presenciar un fet grotesc i van viure una aventura. Aquesta història tracta d'aquest misteri.

II. El Nen del Novè Pis

El Joan, a més de tenir un nom, té un ordinador, una tauleta i un telèfon intel·ligent. En el món del Joan no hi ha fantasmes, ni l'home del sac, ni sirenes, ni l'home llop, ni el papu, ni l'Ojáncano, ni la Pesanta, ni els follets ni altres éssers amb l'estranya tendresa de l'abisme. Estudia des de la seva habitació en una escola solament controlada per la intel·ligència artificial. Tot està explicat, clar, precís i en el seu lloc. No hi ha desordre als armaris ni dins les caixes guardades sota el llit del nen. Les maletes estan buides i llistes per viatjar, mai no s'empren com a espai d'emmagatzematge. Tot està ben net, sempre, i ocupa el lloc que li correspon, incloses les seves cares joguines i els seus suaus mitjons. El Joan no suporta les ungles brutes ni les gotes de llet a la taula. I el pitjor de tot? Les taques de xocolata sobre la seva roba blanca. Sofria molt amb les taques, i potser per això mai va poder admirar les obres de Joan Miró, que va veure en un museu i en llibres.

El Joan és un bon noi, un bon fill, un bon net, un bon germà, un bon nebot, un bon cosí, un bon veí, un bon estudiant. És bo en tot, però... se sent sol. I la solitud no gaire amiga seva. El Joan viu en un món massa masculí i algunes coses només existeixen en femení. La solitud n'és una. Ja fa molt de temps la seva mare va decidir ballar amb els núvols que veia des de la finestra, es va llançar a volar i es va convertir en estrella. Per això li feia mal un cert buit cada vegada que es raspallava les dents i es mirava al mirall, entretancant els ulls, veient sense voler veure-s'hi. A casa seva, els nens no podien fer preguntes ni entremetre's en les converses dels adults. Així que escoltava darrere les portes i observava pels ulls dels panys, mirant de comprendre aquell món de coses fetes per l'home. Com que només podia sentir i veure una part del que feien i deien, s'imaginava la resta i inventava les seves pròpies hipòtesis per explicar el que els altres anomenaven *realitat*.

Un dia va sentir que el seu pare, el seu avi i els seus germans havien dit enfadats que avisarien la policia perquè s'emportés la canalla de la plaça, perquè eren uns marginals. El Joan no entenia gaire bé què significava la paraula *marginals* pronunciada amb tanta ràbia. Així que va decidir esbrinar què feien aquells nens, que es reunien allà cada dia a les tres de la tarda. L'observació i la deducció lògica eren els seus grans poders, perquè volia saber el que era veritable, fals, correcte, incorrecte, real i irreal. Mai no va imaginar que es convertiria en el Nen del Novè Pis. Qui seria aquest nen? Seria una espècie de superheroi? Tampoc no podia imaginar, en aquell moment, que estaria vivint una intrigant història de misteri.

III. La Infància dels Marges

Venien de diferents no-llocs i hi van arribar de diverses maneres. A les motxilles portaven poca roba i una cosa a la qual aferrar-se quan tenien por: un objecte especial o una joguina trencada. Les seves motxilles també contenien tristesa, alegria, jocs, cançons i històries de pèrdua. Aquests nens no tenien llar. Per això no tenien nom. Les seves pells estaven fetes de densos records que eren com closques, de tortuga o de caragol. Però, aquestes delicadeses, poca gent podia veure-les...

Provenien de diversos racons del món, en què sovint desapareixia l'altre: l'altre-família, l'altre-amic, l'altre-amor. I, quan això succeïa, els racons es convertien en vores, fronteres, límits, partions. Cadascun d'ells era la representació més pura de la vida als marges. Cadascun d'aquests nens i nenes era una classe de marge plural, que bastia ponts per atènyer els altres.

Hi ha llocs que són punts de trobada per a persones que mai no es trobarien si les seves vides fossin diferents. Aquests llocs són portes obertes, llindars que nodreixen els nens-marge. Així, van viure plegats en un d'aquests punts de la xarxa social. Jugaven junts, dia rere dia, a les tres de la tarda, en aquella plaça, davant la residència i sota l'atenta mirada del Nen del Novè Pis. Per a la família del Joan, aquells petits eren perillosos perquè quedaven al marge de la seva comprensió. Per al curiós Joan, aquells nens marginats representaven una mena de vida diferent, que ell volia explorar i descobrir.

IV. El Nen Sense Nom

El Nen Sense Nom va perdre tota la seva família —la mare, el pare, l'avi i l'àvia— durant la pandèmia de COVID-19. Des de llavors, ningú no sap com sona la seva veu. El que sí que se sap és que és afrodescendent, però que també hi havia algú d'origen oriental a la seva família. La seva àvia era taxista i el portava a descobrir la ciutat. Amb ella sempre tot era una aventura. Abans de taxista, havia estat economista, una estranya mescla que rima. El seu avi afro també jugava molt amb ell, li agradaven els experiments científics, perquè treballava en un laboratori. La mare cuinava cada dia, no amb foc, sinó amb cançons. Les notes musicals que sortien de la seva boca vibraven en el menjar. I uns aliments es deshidrataven, d'altres fermentaven, uns altres germinaven, d'altres saltaven com si el cant ja fos part d'ells. També cantava en altres llocs i per a altres públics que no eren les verdures de la cuina. El seu pare tenia una oficina a casa, ja que treballava inventant paraules negres en fulles blanques. Contava històries que desvetllaven la curiositat del nen, perquè eren totes ben diferents. Però, ara que tots ells s'han convertit en pedres-estrelles, llastren la lluentor dels records del noi.

El Nen Sense Nom no podia desprendre's d'una galdosa bossa de roba plena de petites coses que guardava en secret. Diuen que tenia una foto de l'esperit d'un gos negre i una càmera que fotografiava sospirs. Mai no es va saber si era cert. El que sí que se sabia era que, en aquesta bosseta, un regal de la seva àvia, hi havia moltes boletes de vidre brillants i una gran baldufa vermella, perquè això era el que ell compartia amb els altres. Les bales eren un regal del seu avi, la baldufa vermella, del seu pare. La mare li murmurava cançons a cau d'orella cada nit, sempre. Tots dos sospiraven junts amb cada sospir. Amb cada sospir, sempre. El seu regal intangible era etern.

A penes li agradava jugar. Però li agradava veure jugar els altres. També li agradava jugar a pensar. Va desenvolupar el poder de la telepatia, escoltava els pensaments dels altres i hi parlava (sense veu). De tant en tant, obria la bossa, mirava a dins i sanglotava profundament. En aquells moments, la humitat brillava en els seus ulls i se sentia: clic!, clic! Era el soroll d'una càmera fotografiant sospirs?

Agraïments

A l'Andreia Moroni, coordinadora general de l'Institut Guimarães Rosa del Consolat General de Barcelona, que va donar suport a la idea des del moment zero i va acompanyar els diversos moments del procés.

A les nenes, nens i adolescents que van participar en el projecte pilot / procés cooperatiu de les il·lustracions, així com a les seves famílies, que han estat presents i participatius en el taller de Filosofia Lúdica a l'Institut Guimarães Rosa de Barcelona.

A Edinha Galvão, pels seus consells sobre la proposta visual i plàstica durant el procés d'anàlisi de les il·lustracions resultants del collage.

A l'artista visual Neus Bruguera, que, amb la seva tasca, va garantir la qualitat tècnica de la il·lustració final, ressaltant el dibuix de la infància i la seva dignitat, a més de participar en l'últim taller de Filosofia Lúdica per fer la imatge de la coberta i generar directament el resultat final de les il·lustracions de les pàgines 54-55 i 58-59.

A les primeres professores que van conduir el conte el curs 2023-2024 i a l'alumnat de les seves classes:

- Mar Santiago Arca – amb criatures d'educació infantil en el CEIP Emilia Pardo Bazán (La Corunya – Galícia)
- Isabel Molina – amb criatures de primària en el CPR Campo Níjar Norte (Níjar – Andalusia)

A la Plataforma Educativa, que, a través de la Fundació Resilis, va facilitar la realització d'algunes activitats del projecte pilot en el CRAE Maria Reina (Barcelona).

Als participants del XXXI Congrés Iberoamericà de Filosofia per a Nens i Nenes – Rosegui del Duero, 13 d'abril del 2024, per la calorosa acollida del projecte La Infància dels Marges.

A l'equip docent i a l'alumnat del CEIP Plurilingüe d'OUTES per haver participat en el treball amb el conte el curs 2024-2025. Un agraïment especial a Xoana Maneiro García, coordinadora de Filosofia per a Nens i responsable de l'experiència a primària; i a Maiuca Cortón Tesouro, directora de l'escola i responsable de l'experiència a educació infantil.

A totes les persones que han llegit els originals i han ofert les seves valuoses anàlisis.

Aquest és un llibre amb gust de «nosaltres», perquè hem estat molts els que hem participat en el seu procés creatiu!

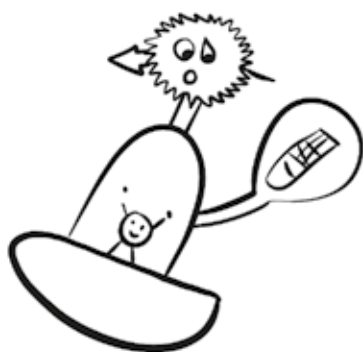
Índex

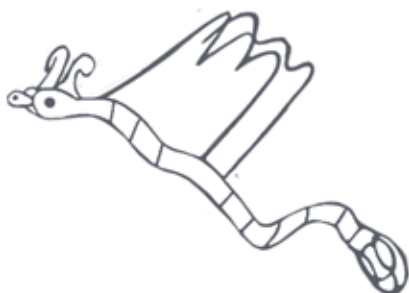
I. El misteri	7
II. El Nen del Novè Pis	8
III. La Infància dels Marges	9
IV. El Nen Sense Nom	10
V. El Nen Revòlver i la Nena Metralleta	12
VI. La Nena del Fil	14
VII. La Nena Peix Globus	16
VIII. El Nen de les Plomes de Colors i la Nena de la Maraca Arc Iris	18
IX. La Nena de la Roda	22
X. El Nen de la Llum	25
XI. Les cases-de-per-ara	26
XII. Joc i observació	28
XIII. La trobada	42
XIV. El fet i la resolució	44
XV. Després del caos	52
XVI. En un altre país	56

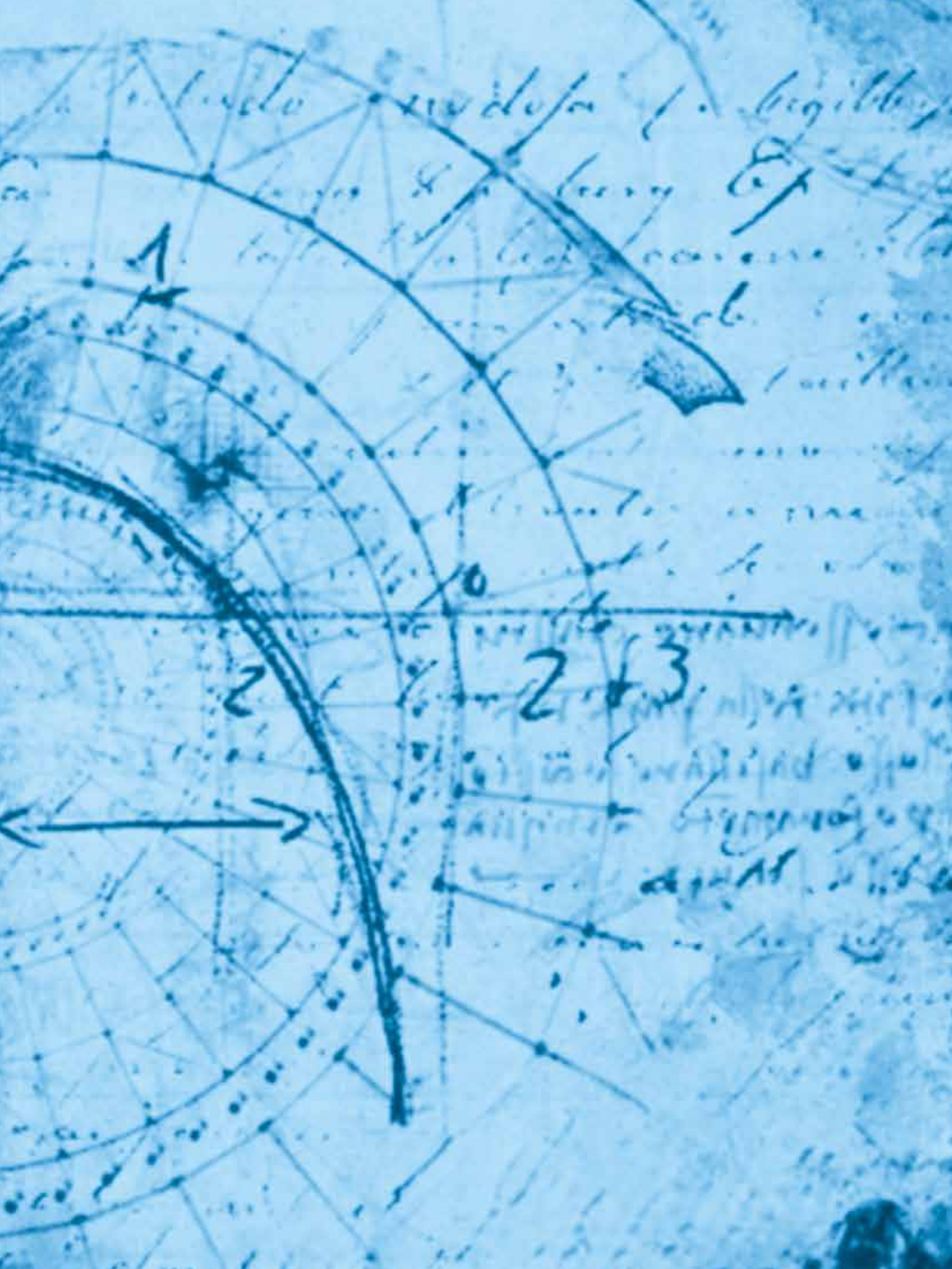
Guia de lectura i propostes d'activitats
del conte *La infància dels marges*

Si voleu més informació o adquirir el llibre adreceu-vos a:
octaedro.com - octaedro.cat

LA INFÀNCIA DELS MARGES

La infància dels marges és el nom del conte i una proposta de **filosofia lúdica** que tracta la diversitat com un eix cabdal per pensar en el món actual. Al mateix temps, desenvolupa la capacitat de pensar de manera crítica, creativa i ètica, perquè les diferències són riqueses socials, epistemològiques, morals i estètiques. També és una proposta de **ciutadania creativa** que toca les diverses condicions de la infància com a estímul per desenvolupar projectes ciutadans transformadors en els seus contextos socials. Atesa la connexió amb aquests dos projectes educatius, es recomana una lectura lenta i profunda d'aquest conte. És a dir, s'ha de degustar la lectura tal com es veu una sèrie, episodi per episodi. Després de cada lectura, s'aconsella mantenir un diàleg amb els lectors sobre les seves preguntes, els seus dubtes i els sentits i els significats que es presenten en cada capítol. Així mateix, serà interessant investigar el que es presenta com a desconegut. A més, confiem que el text inspire projectes d'acció-cocreació. La il·lustració del llibre és un reflex d'aquesta manera d'actuar i del compromís de generar estranyesa i sorpresa. El collage que es planteja és el resultat del diàleg, la investigació i l'acció cocreativa. Unint dibuixos de nens i nenes, que van dialogar al voltant del conte, amb obres de Leonardo da Vinci, es recorda la necessitat de valorar la capacitat creativa de la infància.

Aquesta és una història entranyable, que ens fa riure i plorar al costat d'una infància força especial, que continua jugant fins i tot quan les situacions no són favorables. El conte narra les històries de personatges que viuen en un centre d'acollida. Un dia, es van trobar tots en la mateixa història, sota la mirada del Joan, el nen del novè pis, que estudia en una escola conduïda per intel·ligència artificial, que no sap jugar i que no surt de casa. Els personatges són diversos: afrodescendents, de pobles indígenes, orfes, tutelats per l'Estat, fills de violència domèstica o contextos de guerra, amb capacitats diverses i amb uns poders màgics que són únics. El més important és que tots ells representen les infàncies del món, víctimes dels prejudicis de classe social, la grassofòbia, el racisme, la xenofòbia, el capacitisme; socialment exclosos perquè són nens i nenes. I, com nens i nenes que són, juguen cada dia en una plaça. Allà, al seu davant, es produeix un fet social grotesc, que posa de manifest un problema creat pels adults. A partir d'aquí, fent servir els seus poders, busquen desvelar, plegats, el misteri a què s'enfronten. Quin misteri deu ser?

Angélica Sátiro

Doctora en Pedagogia, diplomada en estudis doctorals (DEA) en Filosofia per la Universitat de Barcelona (Espanya), màster de Creativitat Aplicada per la Universitat de Santiago de Compostel·la (Espanya), especialista en temes filosòfics per la Universitat Federal de Mines Gerais (el Brasil) i en filosofia per a nens per la Montclair State University (els Estats Units). Dirigeix l'Associació Crearmundos (www.crearmundos.net) i La Casa Creativa (www.lacasacreativa.net). Ha publicat diversos contes filosòfics per a infants, a més de textos teòrics i guies pràctiques de filosofia lúdica i de ciutadania creativa. Per saber-ne més: www.angelicasatiro.com